

UNITĂȚILE ADMINISTRATIV-TERITORIALE CU STATUT SPECIAL DIN REPUBLICA MOLDOVA. CONSIDERAȚII GENERALE

Denis BOAGHI,
doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

SUMMARY

Doctrinal research on the status of administrative territorial units as a phenomenon appeared with the state, but about scientific theories have emerged much later, beginning with the emergence and development of administrative law and science administration, so around the nineteenth century.

Keywords: unit administrative-territorial, administrative-territorial, administrative-territorial unit with special status.

REZUMAT

Cercetările doctrinare cu privire la statutul unităților administrativ-teritoriale ca fenomen au apărut odată cu statul, dar teoriile științifice despre aceasta s-au conturat mult mai târziu, începând cu apariția și dezvoltarea dreptului administrativ și a științei administrației, deci prin secolul al XIX-lea.

Cuvinte-cheie: unitate administrativ-teritorială, administrativ-teritorial, unitate administrativ-teritorială cu statut special.

Introducere. În funcție de evoluția științei administrației, modul de organizare a administrației publice s-a dezvoltat într-o ramură separată [17, p. 247]. În același timp, au fost efectuate cercetări științifice privind particularitățile de formare a unităților administrativ-teritoriale cu statut special.

Termenul *administrație* provine din limba latină – „administer” traducându-se prin *agent, ajutător, servitor* sau, într-un alt sens, *instrument*. Verbul „administro” înseamnă a da o mână de ajutor, a conduce sau a dirija. Cuvântul „administer”, aproape sinonim cu „minister” – care înseamnă *servitor, îngrijitor, ajutor*, s-a format din rădăcina „minus” – „minor”, care înseamnă *mai puțin*, și din prefixul „ad”, care arată direcția, „sensul” și subliniază starea de inferioritate în raport cu „magister”, ce se traduce prin *cel care comandă, superiorul, șeful* – cuvânt care s-a format din „magis”, care înseamnă *mai mult* [32, p. 4].

Savantul *Valentin Prisăcaru* arată că alături de administrația publică centrală există și o administrație publică locală, care este totalitatea organelor având competență generală sau specială, constituite pentru satisfacerea intereselor generale ale unei unități administrativ-teritoriale, exercitându-și atribuțiile în limitele unei unități administrativ-teritoriale în care acestea funcționează [34, p. 747].

Profesorul *Dana Apostol-Tofan* descrie administrația de bază ca administrație locală situată cel mai aproape de cetățeni, organizată în diviziunile administrativ-teritoriale de bază. Atât numărul, cât și dimensiunile circumscripțiilor autorităților de bază sînt extrem de variabile de la o țară la alta a Uniunii Europene [2, p. 133].

În lucrarea sa *Dreptul administrativ*, savantul dr. *Constantin Sava* definește administrația publică drept activitate de organizare și de executare, în concret, a legii, cu caracter dispozitiv și prestator, care se realizează în principal de organele administrației publice și în subsidiar și de celelalte organe ale Statului, precum și de organizații particulare de interes public [35, p. 5].

În acest sens, prof. *Paul Negulescu* subliniază că administrația cuprinde activitatea Statului reglementată de lege și constă în activitatea tuturor serviciilor publice, destinate să asigure satisfacerea intereselor generale, fiind organul care, prin continua aplicare a legilor, asigură toate nevoile societății [26, p. 41].

Profesorul *Corneliu Manda* menționează că dacă autoritățile administrației publice centrale ar avea în competența lor rezolvarea tuturor problemelor mărunte, înfinit de numeroase, legate de viața locală [25, p. 73], ele ar trebui să ducă pe umeri o muncă apăsătoare, peste posibilitățile lor și s-ar afla

amenințate să nu-și poată consacra întreaga activitate pentru îndeplinirea sarcinilor lor fundamentale, privitoare la problemele generale de stat [10, p. 49].

Astfel, susține *Corneliu Manda*, s-a impus crearea în cadrul Statului a unui număr de unități administrativ-teritoriale, înzestrate cu autorități chemate să exercite administrația publică legată de viața locală [25, p. 74].

Conform prof. *Paul Negulescu*, administrațiile publice sînt statul, unitățile administrativ-teritoriale, care sînt personalitate, adică au inițiativă și răspunderea pentru capacitatea juridică de a elabora acte de putere publică, de comandament și acte patrimoniale și, fiind persoane juridico-teritoriale, au dreptul de comandă și, ca atare, pot aplica constrîngerea în limitele unui anumit teritoriu [26, p. 47].

Metode aplicate și materiale utilizate. Metodele aplicate în studiu sînt analiza, sinteza, comparația, investigația științifică. Materialele folosite sînt legislația în domeniu a R. Moldova, legislația României, Rusei; monografii, tratate etc.

Rezultate obținute și discuții. Prin structurile administrativ-teritoriale pe care le creează, Statul urmărește, în principal, să poată conduce și governa mai ușor societatea, iar colectivitățile locale, indiferent la ce nivel s-ar situa, tind spre o gestiune autonomă cît mai

accentuată, atât în raport cu Statul, cât și în raport cu structurile administrativ-teritoriale organizate la nivel superior.

Orice stat, pentru a putea fi bine condus și administrat, își împarte teritoriul în unități administrative, cărora le recunoaște personalitatea juridică și le conferă, totodată, atât atribuții de drept public, cât și atribuții de drept privat.

Ca atare, elementele componente ale personalității juridice a statului – **populația** (organizată ca o colectivitate cu o conducere proprie), **patrimoniul** (teritoriul și bunurile mobile și imobile care alcătuiesc domeniul public sau privat al unităților administrativ-teritoriale – le întâlnim în fiecare dintre aceste subdiviziuni administrative ale teritoriului statului.

Autorul *Negruț Vasilica* desemnează ca „structură” sau „organizare” respectivul ansamblu de organe, autorități publice, instituții și unități publice care, pe baza și întru executarea legii, realizează o activitate cu un specific bine conturat. Aceste structuri organizatorice ființează în toate sferile puterii statului [27, p. 22].

Conform opiniei profesorului *V. Guțuleac*, administrarea publică în general este o înțelegere între două sau mai multe persoane, a colectivelor de muncă, a organizațiilor, asociațiilor etc., realizată pentru a obține un rezultat concret. Acest rezultat înseamnă atingerea scopului de administrare și a scopului de activitate controlată [40, p. 11]. *Ioan Muraru* și *Stimintu Tănăsescu* consideră că organizarea administrativă a teritoriului trebuie definită ca „delimitarea teritoriului în unități”, făcută cu scopul îndeplinirii pe teren a sarcinilor Statului sau, mai bine zis, pentru realizarea intereselor Statului [24, p. 380].

În viziunea autorilor *A. Arseni*, *V. Ivanov*, *I. Suholitco*, divizarea teritoriului unui stat în unități teritoriale interne servește necesităților administrației de stat [3, p. 171].

Savantul Paul Negulescu subliniază că „administrația cuprinde activitatea Statului reglementată de

lege” și constă în activitatea tuturor serviciilor publice destinate să asigure satisfacerea tuturor serviciilor publice și intereselor generale, ea fiind organul care prin continua aplicare a legilor asigură toate nevoile societății [26, p. 41-42].

Profesorul *A. Iorgovan* opinează că administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiul autonomiei locale și pe cel al descentralizării serviciilor publice [17, p. 433].

Așadar, teritoriul statului unitar este organizat, din punct de vedere administrativ, în unități administrativ-teritoriale.

Sintagma **unitate administrativ-teritorială** are două sensuri distincte – de **colectivitate teritorială locală** și de **circumscripție administrativ-teritorială**. Spre deosebire de circumscripția administrativ-teritorială, care este o formă de delimitare a teritoriului folosită mai mult pentru a determina sfera de competență teritorială a organelor deconcentrate ale Statului, cunoscute și sub denumirea de servicii publice descentralizate ale ministerelor și altor organisme centrale, sau pentru determinarea competenței teritoriale a instanțelor judecătorești, colectivitățile teritoriale locale, adică cetățenii, populația care trăiește pe o anumită porțiune a teritoriului de stat, având o organizare juridică administrativă și interese publice distincte, definesc regimul de descentralizare administrativă sau de autonomie locală [14, p. 98].

Statul și colectivitățile teritoriale locale sînt subiecte de drept public politico-teritoriale, adică subiecte colective de drept dispunînd de puterea de comandă asupra populației așezate pe un anumit teritoriu.

Trebuie făcută o distincție clară între cele două sensuri ale sintagmei **unitate administrativ-teritorială**, adică de **circumscripție administrativă a teritoriului** de stat și de **colectivitate teritorială locală**, deoarece primul sens are în vedere descentralizarea administrativă, iar cel de-al doilea – descentralizarea administrativă [31, p. 35].

Avînd în vedere elementele pre-

zentate, putem defini **organizarea administrativ-teritorială** ca reprezentînd **delimitarea administrativă a teritoriului de stat în unități administrativ-teritoriale, în vederea administrării teritoriului și organizării vieții sociale, politice, culturale, economice și de altă natură a colectivităților locale respective**.

O particularitate a acestui articol este scopul de a clarifica categoria de „**statut special**” al unității administrativ-teritoriale ca a unui nou subiect pentru Republica Moldova și de a o înregistra juridic. Este important, de asemenea, de a determina detaliile statutului juridic al unităților administrativ-teritoriale, în funcție de condițiile specifice ale procesului de unificare.

Profesorul *Ion Creangă* consideră că prin **unitate și integritate teritorială** urmează să înțelegem aspectul constitutiv al statului [8, p. 12] care, potrivit formulei constituționale existente, implică inalienabilitatea și indivizibilitatea teritorială [4, p. 41].

În general, evaluarea propusă de savantul rus *N. Konin* naturii formatului unităților administrativ-teritoriale cu statut special nu avansează dincolo de declarațiile de mai sus cu privire la natura posibilă de autonomie, care, cum și era de așteptat, ar putea intra în noțiunea de „părinte” al Federației, în formă de entități teritoriale speciale [41, p. 68].

O bună parte din savanții ruși consideră că există o oportunitate legală de a alege una dintre cele două opțiuni pentru a defini **statutul special** al unităților administrativ-teritoriale, formate pe teritoriul republicii, și anume să le declare „niveluri inferioare ale puterii de stat” și să ofere astfel un fundament pentru „**statutul special**” pe baza principiilor de autonomie administrativă”, pentru a proiecta unitățile administrativ-teritoriale cu statut special ca o municipalitate. Cu toate acestea, de multe ori singura formă posibilă legală pentru definirea unităților administrativ-teritoriale cu statut special este doar „autonomie” sau, în unele versiuni, „auto-

nomie administrativă” sau „autonomie administrativă a grupurilor etnice” (pentru teritoriile în care grupul etnic constituie o majoritate sau o parte substanțială a acesteia) și „autonomie administrativă pentru populația municipiului ca un întreg” (în care grupurile etnice nu constituie o parte semnificativă a populației) [39, p. 54].

Ținem să menționăm că nicidecum nu poate fi negată sau pusă la îndoială moștenirea lăsată de jurisprudența sovietică la subiectul dat. Vom trece în revistă cele mai valoroase lucrări care țin de specificul organizării administrative a teritoriului unităților administrativ-teritoriale.

Conform Constituției R. Moldova din 1994, art. 110, teritoriul Republicii Moldova este organizat, sub aspect administrativ, în sate, orașe, raioane și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia. În condițiile legii, unele orașe pot fi declarate municipii.

În conformitate cu legislația actuală, unitatea administrativ-teritorială este în componența subiecților Republicii Moldova. Această concluzie rezultă din Constituția Republicii Moldova.

Doctrina germană, dominată multă vreme de teza lui Lorenz Von Stein, a trecut la a susține că guvernul, relevând aspectele politice, definește Statul în esența sa, iar administrația este „activitatea” statală menită a crea mijloacele tehnice necesare funcționării sale politice [37, p. 16].

Conform art. 4 (1) din Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, nr. 764 din 27.12.2001, „Teritoriul Republicii Moldova este organizat sub aspect administrativ de raioane, orașe și sate. Organizarea administrativă a teritoriului Republicii Moldova se efectuează pe două niveluri: satele (comunele) și orașele (municipiile) constituie primul nivel, raioanele, Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia și municipiul Chișinău constituie nivelul al doilea [15, p. 5].

O altă lege care descrie unitățile

administrativ-teritoriale cu statut special este Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală care, în art. 4, declară unitatea administrativ-teritorială persoană juridică de drept public care dispune, în condițiile legii, de un patrimoniu distinct de cel al Statului și al altor unități administrativ-teritoriale. Administrația publică locală constituie totalitatea autorităților publice locale organizate, în condițiile legii, pentru promovarea intereselor generale ale locuitorilor unei unități administrativ-teritoriale.

Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea constituie autorități publice, luate în ansamblu, care sînt create și activează pe teritoriul raionului, municipiului Chișinău, unității teritoriale autonome cu statut juridic special, pentru promovarea intereselor și soluționarea problemelor populației unității administrativ-teritoriale respective [18, p. 4].

Statutul municipiului Chișinău și cel al UTA Găgăuzia (Gagauz-Yeri) sînt reglementate prin legi speciale. Carta Europeană „Exercițiul autonom al puterii locale” [8, p. 14] a fost ratificată de Parlamentul Republicii Moldova în 1997 [7, p. 234].

Municipiul Chișinău. Constituția R. Moldova din 1994, în art. 14, prevede că orașul Chișinău este capitala R. Moldova.

Prin Legea nr. 431-XII din 19.04.1995, municipiul Chișinău obține un statut special. Pe lângă teritoriul de bază al municipiului, în componența celor cinci sectoare sînt incluse și unitățile administrativ-teritoriale, sate (comune) și o pretură cu statut de persoană juridică [7, p. 232]. Astfel, se legitimează sistemul de administrație municipală al capitalei, instituit prin Hotărîrea Guvernului din 25.09.91 [13, p. 3].

În sectoarele municipiului Chișinău, autoritățile administrației publice locale sînt constituite din pretură avînd în frunte pe pretor, ca autoritate executivă a administrației publice locale și persoană oficială cu funcții de administrare în teritoriu. El se află în subordinea primarului municipiului Chișinău [31, p. 84].

În legislația română municipiul este localitatea urbană declarată de lege cu un număr mai mare de locuitori, o însemnătate deosebită în viața economico-socială, politică și cultural-științifică a țării, cu o îndelungată tradiție istorică sau are condiții de dezvoltare în această direcție [25, p. 76].

Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia (Gagauz-Yeri). Organizarea administrativă a unității teritoriale cu statut juridic special Găgăuzia este reglementată de Legea locală nr. 1-II din 12 august 1995 cu modificările ulterioare [31, p. 84]. Astfel, Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia beneficiază de autonomie administrativă și culturală asemănătoare cu autonomia administrativă, care în statele unitare se manifestă identic pentru toate subdiviziunile administrativ-teritoriale [6, p. 276].

Fiind inițiată ca autonomie culturală, UTA Găgăuzia obține statut de unitate administrativ-teritorială, beneficiind concomitent și de autonomie politico-administrativă. Amintim că în statele vecine, deși există minorități etnice care locuiesc în număr mare pe un teritoriu compact, acestea beneficiază de autonomie culturală, în spiritul instrumentelor internaționale europene din domeniu [7, p. 232].

Atît prevederile Convenției-cadru europene pentru protecția minorităților naționale, cît și ale Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare nu fac referire la o structură administrativ-teritorială sau autonomie pe criterii etnice. Ambele se referă, în exclusivitate, la drepturile individuale ale acestor persoane, care pot fi exercitate individual sau împreună cu alți membri ai minorității naționale [12, p. 167].

Nicio dispoziție a Convenției nu consacră un drept de autonomie specială pe criterii etnice în zonele unde persoanele aparținînd minorităților naționale sînt minoritate [5, p. 43].

Pavel Romashov remarcă faptul că „autonomia grupurilor etnice”, în Federația Rusă, este în contrast cu „autonomia administrativă în general”. Deci, în cazul în care populația

„etică” nu va fi în jurul valorii de majoritate absolută sau relativă, la „autonomie administrativă” în district, ca un întreg, nu se poate ajunge [43, p. 56].

Scopul principal al unei autonomii este să protejeze un grup etnic contra deciziilor majorității și să asigure libertățile de bază și drepturile minorităților etnice, fără a leza integritatea teritorială a statelor contractante [5, p. 55].

Atunci când se elaborează un statut special al unităților administrativ-teritoriale în care populația de etnie nu are o majoritate, ar trebui să se ia în considerație caracteristicile geografice și istorice de dezvoltare a comunității de oameni. În acest caz, poate fi folosită o formă de autonomie administrativă pentru populația raionului în ansamblul său, precum și alte forme de conservare a identității grupurilor etnice în zonele populate compact [43, p. 58].

Potrivit doctrinei Federației Ruse, în dreptul administrativ unitatea administrativ-teritorială cu statut special este o formă de noi subiecte ale Federației Ruse, ca urmare a destrămării regiunilor autonome ca subiecte ale Federației Ruse și asocierii lor cu regiunea. Natura și conținutul procesului de unificare sînt reglementate, la nivel federal, de legile de stat și cele locale, ce determină constituționalitatea, natura juridică a statutului special al unităților administrativ-teritoriale [43, p. 43-44].

Potrivit savantului *Valentin Prisăcaru*, din punct de vedere economico-social, unitățile administrativ-teritoriale au pe teritoriul lor un anumit potențial economic, cultural și social, care le asigură desfășurarea unei activități corespunzătoare. Evident, nu toate unitățile administrativ-teritoriale dispun de același potențial, ele diferă în funcție de mărimea teritoriului pe care se află, de numărul de locuitori [34, p. 94-95].

În organizarea administrativă a teritoriului, elementul unic este teritoriul, deoarece el face obiectul organizării în unități. Teritoriul fiind una din bazele organizării puterii de

stat, definiția lui trebuie să exprime relația dintre teritoriu și organizarea puterii de stat. Mai mult, populația nu constituie în totalitatea ei o bază a organizării puterii de stat, deoarece nu toată populația participă la conducerea de stat, la aceasta participînd numai cetățenii [9, p. 58].

Unitățile administrativ-teritoriale se formează cu un statut special în Federația Rusă, pe de o parte, ca urmare a formării de noi subiecte ale Federației Ruse pe bază de asociere a regiunilor autonome și provinciilor în zona unde erau; pe de altă parte, în legătură cu încetarea existenței acestei regiuni autonome. Acest proces, la rîndul său, determină natura constituțională și juridică a unităților administrativ-teritoriale cu statut special – stand-alone (cu elemente de autonomie) [38, p. 45].

Maria Orlov vorbește despre autorități cu „competență generală sau specială”; în definițiile următoare de „consiliu local”, „primar”, „prefect”, „servicii publice descentralizate”, legiuitorul nu arată care din ele sînt de competență specială. Pornind doar de la atribuțiile pe care le conferă legea, putem presupune că numai serviciile publice descentralizate sînt autorități specializate [28, p. 65].

Noțiunea de unitate administrativ-teritorială, după autorii francezi, are două sensuri distincte: pe de o parte, de circumscripție administrativ-teritorială, iar pe de altă parte, de colectivitate locală [44, p. 300].

În primul sens, unitățile administrativ-teritoriale semnifică circumscripții administrativ-teritoriale ale teritoriului, adică sfera de competență teritorială a organelor desconcentrate ale statului, mai precis, o delimitare făcută în scopul realizării unitare a puterii [7, p. 213].

Al doilea sens este că unitățile administrativ-teritoriale reprezintă activitățile locale, adică totalitatea cetățenilor din unitatea administrativ-teritorială [25, p. 76].

În prezent, cînd în R. Moldova au fost elaborate mai multe legi privind organizarea administrativ-teritorială, delimitarea și organizarea administrativă a teritoriului au suferit

o serie de modificări, mai ales în unitățile teritoriale de nivelul II.

După părerea savantului *Ion Creangă*, o unitate administrativ-teritorială se poate forma și pentru păstrarea unor tradiții, obiceiuri, colectivități sau a unei etnii plase compacte într-o comunitate. Prin urmare, la formarea unităților administrativ-teritoriale în condiții noi, îndeosebi la formarea comunelor, legiuitorul, pe lângă interesul național, trebuie să țină cont de principiile enunțate și de interesul populației, dînd localităților posibilitatea de a se asocia [8, p. 201].

Cu alte cuvinte, la asocierea localităților în comune este necesar să fie luat în considerație și acordul acestora, ca asocierea să nu fie forțată. Prof. I. Creangă este de părere că neglijarea principiului asocierii benevole generează incomoditate, nervozitate și poate duce la pierderea încrederii locuitorilor în dreptate și echitate, valori inerente unei societăți democratice [8, p. 201].

Astfel, unitățile administrativ-teritoriale cu statut special de guvernare constituie o nouă formă de subiecte administrative în R. Moldova. Menirea lor este de a organiza și rezolva treburile publice din teritoriul administrat, în interesul cetățenilor care locuiesc în ele.

Concluzii. În baza celor expuse, putem defini unitățile administrativ-teritoriale cu statut special de guvernare, definiție ce ne permite conștientizarea naturii juridice și a locului acestora în administrația publică a R. Moldova. Astfel, în viziunea noastră, unitățile administrativ-teritoriale cu statut special de guvernare urmează a fi privite ca un ansamblu de organe publice descentralizate, constituite la nivel local, în condițiile legii, de populația unității administrativ-teritoriale respective, pentru realizarea scopurilor și obiectivelor administrării pe plan local, avînd în prim-plan satisfacerea intereselor generale ale locuitorilor unităților administrativ-teritoriale, inclusiv prin organizarea și prestarea serviciilor publice, în conclucrare cu administrația publică centrală și cu alte organisme sociale, numai

în condițiile aplicării consecvente a prevederilor Cartei Europene a autonomiei locale.

Referințe bibliografice

1. Apostol-Tofan Dana. *Drept administrativ*. Volumul I. București: Ed. All Beck, 2003, 321 p.
2. Apostol-Tofan Dana. *Drept administrativ, instituții administrative europene*. București: Ed. C.H. Beck, 2004, 205 p.
3. Arseni A., Ivanov V., Suholitco I. *Drept constituțional comparat*. Chișinău: Editura CEU, 2003, 295 p.
4. Arseni A., Creangă I., Gurin C., Negru B., Barbalul P., Cotorobai M., Susarenco Gh. *Constituția R. Moldova, comentată articol cu articol*. Vol. I. Chișinău: Editura Civitas, 2000, 410 p.
5. Boțan I. *Regionalizare vs. regionalism și federalism*. În: Minoritățile naționale și relațiile interetnice. Tradiția europeană și experiența noilor democrații pentru Moldova. Vol. I. Iași: Pan Europe, 2002, p. 54-71.
6. Cobăneanu S. *Administrația publică locală în Republica Moldova*. În: Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele. Chișinău: Tish, 2005, p. 272-282.
7. Creangă Ion. *Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele*. Chișinău: Tish, 2005, 341 p.
8. Creangă Ion. *Curs de Drept administrativ*. Vol. I. Chișinău: Editura Epigraf, 2003, 312 p.
9. Drăganu Tudor, Cristina Ionescu. *Drept constituțional și instituții publice*. București: Ed. Lumina Lex, 1998, 309 p.
10. Tudor Drăgan. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*. Vol. I-II. București: Editura Lumina Lex, 1998, 256 p.
11. Hotărîrea Parlamentului nr. 1253-XII din 16.07.1997, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, vol. 1, 14 p.
12. Hotărîre de guvern din 25.0.1991, publicată în ediția oficială 22. Hotărîrea Parlamentului nr. 1253-XII din 16.07.1997, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, vol. 14, 14 p.
13. Hotărîre de guvern din 25.09.91., nr. 535 cu privire la funcționarea Primăriei orașului Chișinău în perioada de tranziție la noua divizare teritorial-administrativă. Publicată la 30.12.1991 în Monitorul Oficial al R.M., nr. 000. Promulgată 25.09.1991, 19 p.
14. Ioan Alexandru. *Administrația publică. Teorii, realități, perspective*. București: Ed. Lumina Lex, 1999, 305 p.
15. Iorgovan A. *Drept administrativ. Tratat elementar*, vol. I, Ed. Hercules, 1993, 350 p.
16. Iorgovan A. *Tratat de drept administrativ*, vol. I. București: Ed. Nemira, 1996, 445 p.
17. Iorgovan A. *Tratat de drept administrativ*, vol. I. București: Ed. All Beck, 2001, 626 p.
18. *Legea privind administrația publică locală*, nr. 436 din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 32-35 din 09.03.2007.
19. *Legea administrației publice locale*, nr. 215 din 23 aprilie 2001. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 204 din 23 aprilie 2001, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 123 din 20 februarie 2007, cu modificările și completările ulterioare.
20. *Legea nr. 344 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri)*. Publicată la 14.01.1995 în Monitorul Oficial, nr. 3-4.
21. *Legea nr. 431-XIII privind statutul municipiului Chișinău* din 19.04.95. Publicată la 09.06.1995 în Monitorul Oficial, nr. 31-32, art. 340.
22. *Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 32-35 din 9 martie 2007, art. 116.
23. *Legea privind organizarea administrativă teritorială a Republicii Moldova*. Publicată la 29.01.2002 în Monitorul Oficial nr. 16, art. 53.
24. Muraru Ioan, Tănăsescu Stîmînu. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Editura Lumina Lex, 2001, 480 p.
25. Manda Corneliu. *Drept administrativ*. București: Ed. Victor, 2000, 320 p.
26. Negulescu Paul. *Tratat de drept administrativ*. Vol. I. Principii generale. Ediția a IV, Institutul de Arte Grafice, „E. Mărvan”, București, 1934, 432 p.
27. Negruț Vasilica. *Drept administrativ*. București: Editura Lumina Lex, 2004, 165 p.
28. Orlov Maria. *Drept administrativ (note de curs)*, partea I, Chișinău, 1999.
29. Orlov Maria, Belecchiu Șt. *Drept administrativ (pentru uzul studenților)*. Chișinău: Elena-V.I., 2005, 270 p.
30. Pașcaneanu T. *Aspecte de drept comparat privind autonomia regională a Găgăuziei*. În: *Legea și viața*, 2007, nr. 7, p. 56-58.
31. Pașcaneanu T. *Dreptul colectivităților teritoriale*. Chișinău: Ed. UCCM, 2010, p. 128.
32. Popa E., Cioia P. *Elemente de drept administrativ*. Arad: Editura Servo-Sat, 2002, 453 p.
33. Popescu Corneliu-Liviu. *Autonomia și integrarea europeană*. București: Ed. All Beck, 1999, 476 p.
34. Prisacaru V. I. *Tratat de drept administrativ român*. Ed. a III-a. Revăzută și adăugită de autor. București: Editura Lumina Lex, 2002, 916 p.
35. Sava Constantin. *Drept administrativ (note de curs)*, partea I. Constanța: Editura fundației „Andrei Șaguna”, 2007, 189 p.
36. Teodorescu A. *Tratat de drept administrativ*, vol. I, ediția a 2-a. București: Institutul de Arte Grafice Eminescu S.A., 1929, p. 286.
37. Zaharia George T. *Drept administrativ român*. Vol. I. Iași: Editura Ankarom, 1996, 456 p.
38. Бахрам Д.Н., Россинский Б.В., Старилов Ю. Н. *Административное право*. Москва: Издательство НОР-МА, 2008, 81 с.
39. Галлиган Д., Полянский В.В., Старилов Ю.Н. *Административное право: история развития и основные современные концепции*. М.: Юристъ, 2002, 410 с.
40. Гуцуляк В. И. *Административное право Республики Молдова: Учеб. для юридических вузов и фак. Кишинэу: Elena, V. I. SRL, 2007, 464 с.*
41. Конин Н.В. *Административное право России в вопросах и ответах*. Москва, 2003, 174 с.
42. Попов Л.Л., Мигачев Ю.И., Тихомиров С.В. *Административное право России: учебник*. 2-е изд., перераб. и доп. (отв. ред. Попов Л.Л.). Москва: Проспект, 2010, 344 с.
43. Ромашов Павел Андреевич. *Административно-территориальная единица с особым статусом: конституционно-правовое исследование*, 2008, Пермь, 204 с.
44. Rivero Jean, Walnie Marcel. *Droit administratif*. Paris: Dalloz 1998, 550 p.